

Olga Mladenova
(Canada, University of Calgary)

Early Modern Bulgarian Translations of Sermons by Ēlias Mēniatēs

The English-language article presented in this Bulgarian abstract deals with the newly-discovered earliest Bulgarian translations of sermons by the Greek clerical author and famous orator Ēlias Mēniatēs (1669–1714).

Олга Младенова
(Канада, Калгарски университет)

Проповеди на Илия Миниат в ранен новобългарски превод

В три дамаскина от XVIII век, принадлежащи към четвърта новобългарска група според класификацията на Евгения И. Дьомина, са включени, както стана известно наскоро, преписи на четири проповеди на гръцкия проповедник Илия Миниат (1669–1714) без да се споменава неговото име. Става дума за следните слова:

1) Недѣла вѣтора ѿ матѣеѣ глава четвърта (РИМ Ловеч № 9: 352a–3586, ЦСВП Дуйчев № 26: 191a–1946), превод на Κυριακή Β' Ματθαίου. Περί ἀποστολικῆς ἐπαγγέλματος;

2) мѣца ѿвѣста въ днѣхъ по́стныхъ сло́во похвѣльное къ прѣ́стѣе влѣ́ще нѣ́ше бѣ́е прѣ́нодѣ́вы ма́рїи (РИМ Ловеч № 9: 3586–366a, Берлински дамаскин: 333a–3366, ЦСВП Дуйчев № 26: 197a–1976), превод на Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὴν Θεοτόκον;

3) Сло́во трѣ́жестѣ́во на оу́спѣніе прѣ́стѣ́ѣ бѣ́ы (РИМ Ловеч № 9: 366a–371a), превод на Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου;

4) Сло́во трѣ́жестѣ́вное на ро́жество прѣ́стѣ́ѣ влѣ́ще. нашей бѣ́е прѣ́нодѣ́во мѣ́рие (РИМ Ловеч № 9: 3876–3926, Берлински дамаскин: 1566–1606, ЦСВП Дуйчев № 26: 198a–1986), превод на Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὴν γέννησιν τῆς Θεοτόκου.

Гръцкият оригинал на проповедите на Илия Миниат е бил публикуван за първи път през 1716 г., вече след смъртта на техния автор. Тъй като най-ранният от трите ръкописа, съдържащи българския превод, е от 1736–1738 г., само първите три издания на проповедите на Миниат (от 1716, 1720 или 1727 г.) са могли да послужат като източник на българския преводач. От тях засега само за изданието от 1727 г. се знае, че го има в България – в читалище Еленка и Кирил Аврамови в Свищов. Най-ранният ръкопис РИМ Ловеч № 9 обаче представя версия на текста, която съдържа изменения в сравнение с ЦСВП Дуйчев № 26 от 1799 г., където текстът е най-близък до

първоначалния превод, но за съжаление е най-лошо запазен поради механични повреди на ръкописа. Текстът, представен в Берлинския дамаскин от края на XVIII век, представлява вариант на текста в РИМ Ловеч № 9 с някои допълнителни изменения, отразяващи по-продължителната текстологична история на Берлинския препис. Взаимоотношенията между запазените преписи показват, че и трите имат отклонения от първоначалния превод на проповедите на Минаат.

Анализът на текстовете на новобългарския превод в сравнение в гръцкия оригинал, румънския превод от 1742 г. и руския превод от 1741 г. (публикуван за първи път чак през 1759-1760 г.) показва, че българският преводач е превеждал направо от гръцки и се е стремил да предаде на български не само съдържанието на проповедите на Минаат, но и тяхната блестяща риторика, при което се е опирал на архаична лексика и архаични граматически форми, които са му били познати от старобългарската книжнина. Новобългарският превод на тези четири проповеди е най-ранният от всички известни преводи на чужди езици от XVIII век на проповеди на Минаат.

Показателно е, че три от преведените проповеди са посветени на Св. Богородица. С тях общият брой на новосъздадените слова от тип *тогизи* за Св. Богородица достига 11, което е 23% от общия брой на словата, които са били създадени в този североизточнобългарски мизийски книжовен център, където в края на XVII и началото на XVIII век действат книжовници, които творят на говорим български език. Подчертаното внимание към Св. Богородица навежда на мисълта, че този книжовен център трябва да е бил свързан с църква или манастир, носещи нейното име.

Пълният текст на статията (**Mladenova, Olga M. Early Modern Bulgarian Translations of Sermons by Ēlias Mēniatēs. *Zeitschrift für Slawistik* 59/4, 2014, 519-551**) съдържа информация за Минаат, подробен анализ на този ранен превод, обзор на пунктоационните иновации на българския преводач на Минаат, данни за други ранни новобългарски преводи на проповеди от Минаат в ръкописи от XVIII и XIX век и библиография.